SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Annika Parsons

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI LASTENSUOJELULAIN JA LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA ANNETUN LAIN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSEN MUUTTAMISESTA (HE 71/2019 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 12.11.2019

Taustaa

Valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Eduskunta on hyväksynyt 19.2.2019 uuden lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (*hallintoprosessilaki*), joka kumoaa voimassa olevan hallintolainkäyttölain (586/1996). Muussa laissa olevat yleisviittaukset hallintolainkäyttölakiin tarkoittavat uuden hallintoprosessilain 127 §:n mukaan viittausta tähän uuteen lakiin.

Uuden hallintoprosessilain voimaantulon myötä 1.1.2020 valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen muuttuu valitusluvanvaraiseksi. Tämä koskee myös kaikkia lastensuojelulain 92 §:n 1 momentissa tarkoitettuja asioita. Hallintoprosessilain voimaantulon myötä valituslupa vaaditaan myös hallinto-oikeuden ensimmäisenä asteena antamista tahdonvastaista huostaanottoa, siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista koskevista ratkaisuista ja lapsen tutkimista koskevissa asioissa. Poikkeuksista tähän tulisi säätää erikseen laissa.

Jälkihuolto

Lastensuojelulain muuttamista koskeneen hallituksen esityksen (HE 237/2018 vp) hyväksymisen yhteydessä edunkunta hyväksyi lakialoitteeseen (LA 86/2018 vp) sisältyneen lakiehdotuksen jälkihuoltoiän nostamisesta. Lastensuojelulain muutos (542/2019) tulee voimaan 1.1.2020. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen jatkuu siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta. Lakialoite ja hyväksytty lakiehdotus eivät sisältäneet muutoksia jälkihuollon ikärajan siirtymäsäännökseen, jälkihuollon sisältöön tai itsenäistymisvaroja koskevaan sääntelyyn.

Muutosehdotukset

Lastensuojelulain 6 §:ssä oleva nuoren määritelmä 18–20 vuotiaista muutettaisiin siten, että nuorella tarkoitettaisiin 18–24-vuotiasta. Tämä vastaisi uutta jälkihuollon ikärajaa.

Lastensuojelulain 77 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi velvollisuus maksaa itsenäistymisvarat nuorelle viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta, nykyisen 21 vuoden sijasta. Viimesijaisen maksupäivän säätäminen yhteneväiseksi jälkihuollon ikärajan kanssa mahdollistaisi nuoren tukemisen ja ohjaamisen tarvittaessa myös itsenäistymisvarojen käytössä pidempään. Jokaisen nuoren yksilöllinen tilanne on huomioi-

tava maksupäivän osalta jatkossakin. Jos nuori ja sosiaalityöntekijä ovat erimielisiä itsenäistymisvarojen käytöstä tai niiden maksamisesta, asiasta on jatkossakin tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös.

Lastensuojelulain 82, 89 ja 90 §:ssä olevat yleisviittaukset muutettaisiin viittauksiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (*hallintoprosessilaki*).

Lastensuojelulain 84 §:n 1 momentin (*Valmisteleva suullinen käsittely hallinto-oikeudessa*) viittaus hallintolainkäyttölain 37 §:n 2 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilain 47 §:än, joka koskee suullista valmistelua. **Lastensuojelulain 84 §:n 2 momentin** viittaukset hallintolainkäyttölain 37 ja 38 §:än muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilain 57 §:än, jossa säädetään suullisen käsittelyn järjestämisestä. Vaikka hallintoprosessilakiin sisältyy kumotun hallintolainkäyttölain tapaan myös rajoitettua suullista käsittelyä koskeva säännös, on tarkoituksenmukaista muuttaa lastensuojelulain 84 §:n 1 momentin viittaussäännös koskemaan uutta suullista valmistelua koskevaa hallintoprosessilain 47 §:ää. Suullinen valmistelu voitaisiin hallintoprosessilain mukaan järjestää sen selvittämiseksi, mistä asiaan liittyvistä seikoista oikeudenkäynnin osapuolet ovat erimielisiä sekä mitä selvitystä vaatimusten tueksi on esitettävä. Suullisessa valmistelussa ei kuultaisi todistajia eikä asiantuntijoita. Lastensuojelulain 84 § vastaisi siten sisällöltään voimassa olevaa lakia, mutta viittaukset muutettaisiin vastaamaan uutta lainsäädäntöä.

Lastensuojelulain 92 §:n 1 momentin viittaus (*Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen*) hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin viittaukseksi hallintoprosessilakiin. Lisäksi kuntien välistä vastuunjakoa koskeva valituslupasäännös poistettaisiin. Muilta osin kyseinen 92 § säilyisi ennallaan. Tämä tarkoittaa, että hallintoprosessilain voimaantulon jälkeen kaikissa lastensuojelulain 92 §:n tarkoittamissa asioissa edellytetään valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tämä ei tarkoita valituskieltoa kyseisten asioiden osalta. Asianosaisilla ja viranomaisilla säilyisi valituslupamenettelyssä edelleen mahdollisuus hakea muutosta hallinto-oikeuden antamaan päätökseen, mikäli korkein hallinto-oikeus myöntää asiassa valitusluvan. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaiset valitusluvan myöntämisen perusteet eivät rajoitu ennakkopäätösperusteeseen, vaan lupa on myönnettävä myös asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi tai jos valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Esityksessä on arvioitu poikkeuksen säätämistä hallintoprosessilain mukaiseen valituslupamenettelyyn. Lastensuojelun syvimmälle perusoikeuksiinkin kajoavien toimenpiteiden, kuten vastentahtoinen huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen, ovat keinoja turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä erityinen suojelu. Lapsen edun tulee olla keskeinen arviointiperuste kaikissa lasta koskevissa lastensuojelutoimenpiteissä. Lapsella on oikeus tullaa kuulluksi, esittää mielipiteensä asiassaan ja olla osallisena omassa asiassaan, myös vastentahtoisessa huostaanotossa ja sijaishuollon järjestämisessä. Lastensuojeluasioihin liittyvät

päätösprosessit ja muutoksenhakujärjestelmä kokonaisuutena tarkastellen turvaavat oikeusturvan saatavuuden, riittävyyden sekä asian joutuisan käsittelyn. Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen muodostaa vain yhden osan lastensuojeluasioiden oikeussuojaprosessia. Käytännössä huostaanottoa koskevat valitukset eivät myöskään muutu korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Jatkuvan lapsen edun arvioinnin lisäksi lapsen ja perheen etua vahvistaisi se, että lastensuojeluasia saadaan käsiteltyä joutuisasti. Pitkät valitusprosessit ovat lasta ja perhettä kuormittavia ja lastensuojelun työskentely perheen kanssa ei pääse alkamaan ennen kuin oikeusprosessi saadaan päätökseen. Tämä viivästyttää lapsen asettumista uuteen sijaishuoltopaikkaan ja sitä myöten lapsen toipumisen ja kuntoutumisen alkamista. Valituslupamenettelyyn siirtymisen ei siten arvioida vaarantavan perustuslain 21 §:n mukaista oikeutta oikeusturvaan ja on perusteltua.

Lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (542/2019) siirtymäsäännöstä esitetään muutettavan siten, että lainsäädännön valmistelun lähtökohdan mukaisesti jälkihuollon ikärajan muutosta alettaisiin soveltaa lainmuutoksen voimaantulopäivänä. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuutta koskevaa uutta 75 §:n 3 momenttia ei sovellettaisi takautuvasti lakia edeltävään aikaan. Tämä tarkoittaisi, että jälkihuollon ikärajan nousu koskisi niitä lapsia ja nuoria, joilla on oikeus jälkihuoltoon 1.1.2020.

Lastensuojelulaki mahdollistaa jatkossakin, että kunta voi tarjota jälkihuoltoa myös niille nuorille ja lapsille, joilla ei ole subjektiivista oikeutta jälkihuoltoon tai joiden oikeus jälkihuoltoon on nykyisen lain mukaan päättynyt ennen 1.1.2020, mikäli tuki katsotaan tarpeelliseksi.

Esityksen tavoitteet

Esityksen tarkoituksena on tehdä lastensuojelulakiin eduskunnan hyväksymän lastensuojelulain muutoksen (542/2019) edellyttämät jälkihuollon ikärajan teknisestä muutoksesta aiheutuvat tarkennukset sekä täsmentää voimaantulosäännöstä edellä jaksossa 2 esitettyjen ehdotettujen muutosten mukaisesti. Esityksen tarkoituksena on lisäksi korjata lastensuojelulain viittaussäännökset ajantasaisiksi viittauksiksi uuteen hallintoprosessilakiin.

Uudistuksen voimaantulo Laki ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.